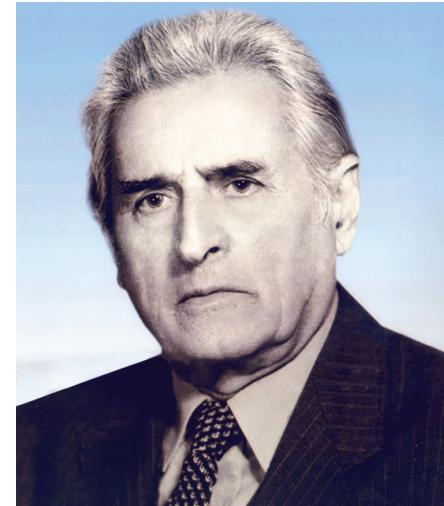

Qılıman İlkinin yaradıcılığı XX
əsr Azərbaycan nəşrində
özünəməxsus yer tutur.

Təsvirləri real, həyati və
təsirlidir. Əsərləri kimi, ssenariləri
əsasında ləntə alınan bədii filmlər
də aktuallığını itirmir, maraqla
qarşılanır.

Qılman İsabala oğlu Musayev (Qılman İlkin) 28 aprel 1914-cü ildə Bakının Mərdəkan kəndində dünyaya göz açıb. Çox kiçik yaşlarında atası qəfletən vefat edir. İbtidai təhsilə Mərdəkanda başlayan Qılman Bakı şəhərindəki 18 nömrəli orta məktəbdə təhsilini davam etdirir. 1929-cu ildə – orta məktəbi qurtarmağına bir il qalmış Xaçmaz rayonunun Əhmədoba kəndinə müəllim göndərilir. O, kənd sovetinin sədri işləyen bir cavan oğlanın evində qalır. Həmin dövrdə sovet rejimi xalqın imkanlı təbəqəsinin (qolçomaq) mal-mülküni yağımaladığından kəndin nisbətən varlı şəxsləri daqlara çəkilir, dövlət zülmündən qurtulmağa çalışırlar. Günlərin birində Qılman İlkin məktəbli ləvazimati almaq üçün Bakıya gedir. Qayıdan görür ki, bütün kənd matəm içindədir.

1931-ci ildə Bakıya qayıdan Q. İlkin bir il "Gənc işçi" qəzeti ndə ədəbi işçi kimi çalışır. Sonra Pedaqoji Institutun Dil-ədəbiyyat fakültəsinə qəbul olunur.

Ona öz evində yer verən kənd sovetinin gənc sədrinin qətlə yetirildiyi bəlli olur. İller keçəndən sonra kənddə qarşılaşlığı əhvalatları "Ömrün oğlan çağları" povestində qələmə alır.

1936-ci ildə təhsilini başa vurub "Uşaq-gəncnəş" də məsləhətçi, baş redaktor, müvəqqəti direktor vəzifələrində çalışır. II Dünya müharibəsi başlanananda sovet ordusı sıralarında İranda hərbi müxbir kimi fəaliyyət göstərir. Təbrizdə çıxan "Vətən yolunda" qəzeti ilə əməkdaşlıq edir.

Q. İlkin 1953-1963-cü illərdə Nizami Gəncəvinin yubiley komitəsində elmi katib, Azərbaycan Dövlət Universitetində (BDU) müəllim, "Azərnəşr" də baş redaktor işləyir. Sonra "Azərbaycan" jurnalında baş redaktor, "Azərnəşr" in direktoru vəzifələrini də həyata keçirir.

O, ədəbi yaradıcılığa publisist kimi başlayıb, "Ədəbiyyat qəzeti" ndə tənqid məqalələrlə çıxış edib, "Yaralı şahin" adlı ilk hekayəsini qələmə alıb. 1947-ci ildə "Həyat yollarında" adlı ilk kitabı nəşr olunub. Eyniadlı povestdə müəllif görkəmli dramaturq Nəcəf bəy Vəzirovun uşaqlıq illerinin maraqlı, yaddaşalan lövhələrini yaradıb. Müəllifin 1949-cu ildə hekayələrdən ibarət ikinci kitabı işıq üzü görür. Sonrakı illərdə daha mehsul-

dar çalışaraq "Üçtəpə uşaqları", "Sahil küçəsində", "Yazılı daş", "Qalada üşyan" kitablarını ərsəyə gətirir. "Qalada üşyan" əsəri yazıçıya daha geniş şöhrət gətirir. Bu əsərin motivləri əsasında müəllifin ssenarisi ilə tamaşaçılar tərəfindən maraqla qarşılanan "Yenilməz batalyon" (1965, Hüseyn Seyidzadə) filmi çekilir. Yeri gəlmişkən deyək ki, onun ssenari müəllifi olduğu, İsmayıł Əfəndiyev və Şüa Şeyxovun birləşən alıqları "Kölgələr sürüñür" (1958) bədii filmi də maraqlı ekran əsərlərindəndir.

Yazıçının "Şah və qarışqa", "Şimal küləyi", "Tapşırıq", "Sərvinazım mənim", "Ömrün oğlan çağları", "Dağlı məhəlləsi", "Tayqa nağılı", "Dəniz qapısı" və s. kitabları oxucular tərəfindən maraqla qarşılanıb. İdeya-bədii məziyyətləri ilə seçilən "Şimal küləyi" (1962) povestində xalqımızın keşməkeşli tərixinin aydın şəhri verilməyən illərinin bədii mənzəresi öz əksini təpiib. Ədibin "Üçtəpə uşaqları", "Ömrün oğlan çağları" povestlərində də gənclərin arzu və istekləri, mübarizələrdə bərkiyən hə-

yati qabarıq verilib. Hekayələrində isə müəllif bir süjetlə qəhrəmanlarının daxili əlemini açmağa nail olur.

Q. İlkinin "Cərrahlar", "Tayqa nağılı", "Əsgər müharibədən qayıdır", "Gəriyə yol yoxdur", "Baba və nəvə" televiziya pyesleri də diqqətəlayiq əbədi nümunələrdir. Bu pyeslərin tamaşaları maraqla qarşılanıb.

Görkəmli yazıçı tərcümə sahəsində də qələmini sınayıb. Öz əsərləri də xarici dillərə tərcümə edilib. Məhsuldar yaradıcılıq fəaliyyəti dövründə 50-dən çox kitabı işıq üzü görüb. "Şimal küləyi" əsəri Dövlət mükafatına layiq görüllüb. "Bakı və bakılılar" kitabı isə "Humay" milli mükafatı alıb. Geniş və məhsuldar yaradıcılıq fəaliyyəti hökumət tərəfindən yüksək qiymətləndirilib. 1989-cu ildə "Əməkdar incəsənət xadımı", 2003-cü ildə isə "Xalq yazıçısı" fəxri adlarına layiq görüllüb.

6 noyabr 2009-cu ildə Bakı şəhərində vəfat edib, II Fəxri xiyabanda dəfn olunub.

Savalan Fərəcov